

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัญหาพฤติกรรมในเด็กวัยรุ่น ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งออกเป็น

1. ปัญหาพฤติกรรมในเด็กและวัยรุ่น
2. ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาพฤติกรรมในเด็กและวัยรุ่น

ตอนที่ 1

พฤติกรรมในเด็กและวัยรุ่น

พฤติกรรมหมายถึง กิจกรรมที่มนุษย์กระทำ ไม่ว่าจะสิ่งนั้นจะสังเกตได้หรือไม่ได้ เช่น การทำงานของหัวใจ การทำงานของกล้ามเนื้อ การเดิน การพูด ความคิด ความรู้สึก ความสนใจ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2520)

สำหรับสมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมว่า พฤติกรรมคือ สิ่งที่บุคคลกระทำ แสดงออก ตอบสนอง หรือโต้ตอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สถานการณ์หนึ่งสถานการณ์ใด ที่สามารถสังเกตเห็นได้ ได้ยินได้ อีกทั้งวัดตรงกันได้ด้วยเครื่องมือที่เป็นวัตถุวิสัย ไม่ว่าจะการแสดงออกหรือการตอบสนองนั้นจะเกิดขึ้นภายในหรือภายนอกร่างกายก็ตาม (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2532)

จากนิยามข้างต้นจะเห็นว่า การที่จะกล่าวว่าพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งเป็นปัญหานั้น ย่อมเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เนื่องจากคนในแต่ละสังคมนั้นรับรู้ลักษณะของพฤติกรรมที่เป็นปัญหาแตกต่างกันซึ่งอาจเป็นผลเนื่องจากประสบการณ์ เจตคติ และค่านิยมของแต่ละคนเป็นหลัก

Kessler ได้เสนอแนะว่า การที่จะตัดสินใจว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่มีปัญหาหรือไม่นั้น ให้มองในแง่ความเหมาะสม ของพฤติกรรมนั้นเกี่ยวกับ เวลา สถานที่ และอายุของผู้แสดงพฤติกรรมนั้นเป็นหลัก

Kessler ได้เสนอแนวทางในการพิจารณาพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ดังนี้

1. อายุ
เด็กแต่ละช่วงอายุมีลักษณะพฤติกรรมเฉพาะอย่าง ถ้าพฤติกรรมที่แสดงออกนั้นเป็นเด็กเกินอายุของเขา หรือแก่กว่าอายุของเขาก็แสดงให้เห็นว่าเขามีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา
2. ความถี่และความรุนแรงของการเกิดพฤติกรรม
ถ้าพฤติกรรมใดมีความถี่มากและมีผลกระทบต่อผู้อื่นสูง กล่าวได้ว่าเป็นพฤติกรรมที่มีปัญหา
3. จำนวนพฤติกรรมที่เป็นปัญหา
ถ้าเด็กมีลักษณะของพฤติกรรมที่เป็นปัญหา เป็นสัดส่วนที่มากกว่าพฤติกรรมปกติทั่วไปของเด็กในสภาพของสังคมใดสังคมหนึ่ง จัดว่าเป็นปัญหาพฤติกรรม
4. การสูญเสียโอกาสทางสังคม
มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม เช่น สูญเสียโอกาสในการเรียนหนังสือ สูญเสียอิสรภาพในสังคมปกติ
5. มีผลต่อความเจ็บป่วยของเด็ก
6. พฤติกรรมที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นปัญหา
พฤติกรรมที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นปัญหา และไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมเหล่านั้นได้ เช่น การลักขโมย การชกต่อยหรือการพุดบด
7. บุคลิกภาพโดยทั่วไปของเขา
โดยพิจารณาว่าพฤติกรรมที่เขาแสดงออกมานั้นทำให้เกิดปัญหาบุคลิกภาพต่อตัวเอง ก็จะนับว่าเป็นปัญหาพฤติกรรม (Kessler, 1966 อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2532)

การอธิบายถึงปัญหาพฤติกรรมนั้น อาจอธิบายในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น ในปี ค.ศ. 1961 Peterson ได้อธิบายปัญหาพฤติกรรมในลักษณะ Personality problem และ Conduct problem ต่อมาในปี ค.ศ. 1966 Achenbach ได้กล่าวถึงปัญหาพฤติกรรมในลักษณะ Internalizing และ Externalizing ในปีถัดมา Miller ได้แบ่งปัญหาพฤติกรรมออกเป็นลักษณะ Inhibition และ Aggression และในปี ค.ศ. 1978 Achenbach และ Edelbrock ได้แบ่งปัญหาพฤติกรรมออกเป็น 2 ลักษณะ คือ Overcontrolled และ Undercontrolled

สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งปัญหาพฤติกรรมออกเป็น 2 ลักษณะ คือ Internalizing problem และ Externalizing problem (เนื่องจากแบบสำรวจพฤติกรรมเด็ก TYC ได้แปลและดัดแปลงมาจากแบบทดสอบ Child Behavior Checklist ของ Achenbach ซึ่งแบบทดสอบดังกล่าวเป็นงานวิจัยที่เริ่มศึกษามาตั้งแต่ปี ค.ศ.1966) และได้ให้ความหมายของปัญหาพฤติกรรม 2 ลักษณะดังกล่าวดังนี้

Internalizing problem คือปัญหาพฤติกรรมแบบเก็บกด ไม่แสดงออกอย่างตรงไปตรงมาหรือเปลี่ยนรูปไปเป็นอาการทางประสาทและอาการเจ็บป่วยทางร่างกาย มักแสดงออกในรูปความวิตกกังวล (Anxiety) ความกลัว (Fears) อาการทางกาย (Somatic Complaints) และการแยกตัวออกจากสังคม (Social withdrawal)

สำหรับ Externalizing problem คือปัญหาพฤติกรรมแบบขาดการควบคุม หรือแสดงออกอย่างตรงไปตรงมา เช่น ก้าวร้าว (Aggression) การเคลื่อนไหวมากกว่าปกติ (Overactivity) และพฤติกรรมอันธพาลประพฤติดกฏหมาย (Delinquent)

สำหรับกลุ่มปัญหาพฤติกรรมที่เป็นได้ทั้ง Internalizing problem และ Externalizing problem ได้แก่กลุ่มปัญหาพฤติกรรม Attention problem, Social problem และ Thought problem ซึ่ง Achenbach ได้จัดให้กลุ่มปัญหาพฤติกรรมดังกล่าวอยู่ในพวก Mixed Scale สำหรับกลุ่มปัญหาพฤติกรรมที่ไม่สามารถจัดอยู่ใน Internalizing problem และ Externalizing problem จัดเป็น Other problem

Internalizing problem

เด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมในกลุ่มนี้ มักไม่ค่อยได้รับความสนใจเท่าที่ควร เนื่องจากไม่ได้แสดงปัญหาเกี่ยวกับกระเป็บบวินัย แต่อย่างไรก็ตาม ผลของปัญหาพฤติกรรมในกลุ่มนี้ จะมีผลต่อพัฒนาการปกติของเด็กปกติได้มากเช่นกัน ปัญหาที่พบบ่อยที่สุดในกลุ่ม Internalizing problem ได้แก่ภาวะซึมเศร้า (Depression) และภาวะวิตกกังวล (Anxiety) สำหรับปัญหาอื่น ๆ ที่พบได้แก่ Somatic complaint และการหลีกเลี่ยงสังคม (Social withdrawal)

เด็กที่ภาวะซึมเศร้า มักมีอาการที่แสดงออกให้เห็นใน 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ความผิดปกติของอารมณ์
2. ความผิดปกติของความคิด
3. ความผิดปกติเกี่ยวกับแรงจูงใจ
4. ความผิดปกติทางด้านร่างกาย

จะสังเกตได้ว่าเด็กมักจะไม่ได้รับความสนุกสนานจากการทำกิจกรรมต่างๆ ที่เคยทำ อาจจะไม่ม้อารมณ์ขัน หรืออาจพบว่ามักจะร้องไห้บ่อย ๆ สำหรับในเรื่องของความคิดนั้น มักพบว่าเด็กมักมีความรู้สึกต่อตนเองในแง่ลบ รู้สึกผิด รู้สึกสิ้นหวัง มีความรู้สึกไม่ชอบตนเองสำหรับความผิดปกติเกี่ยวกับแรงจูงใจนั้น เด็กมักหลีกเลี่ยงจากสังคม มีความคิดฆ่าตัวตาย (Suicidal Idea) ส่วนอาการที่สามารถสังเกตได้ง่าย คือความผิดปกติที่แสดงออกทางกาย เช่น มีอาการไม่มีแรง อย่างเรื้อรัง เด็กบางคนอาจบ่นว่ามีอาการปวดศีรษะ ปวดท้องน้อย หรือเจ็บปวดที่อื่น ๆ นอกจากนั้นยังพบว่ามีความผิดปกติของการนอนหลับ ทั้งนอนไม่หลับ (Insomnia) และนอนมากเกินไป (Hypersomnia) ในเด็กบางคนอาจพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงของความรู้สึกอยากรับประทานอาหาร ซึ่งมีผลทำให้น้ำหนักตัวมากขึ้นหรือน้อยลง

ความผิดปกติลักษณะ Internalizing problem ที่พบบ่อยเช่นเดียวกับภาวะซึมเศร้า คือ ภาวะวิตกกังวล (Anxiety)

ความวิตกกังวล เป็นความหวั่นวิตกโดยไม่มีสาเหตุที่ปรากฏชัด เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับความกลัว ความวิตกกังวล มักจะถูกมองว่าเป็นเรื่องธรรมดา สามารถหายเองได้และมักถูกมองข้ามไป อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่า ความวิตกกังวลในเด็ก สามารถรุนแรงขึ้นและคงอยู่นานจนเกิดปัญหาได้

สำหรับสาเหตุของ ภาวะวิตกกังวลสามารถอธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมโดยใช้หลักของทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant Condition) และทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก (Classical condition) ได้ดังนี้

การใช้หลักทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ สามารถอธิบายถึงการเกิดและการคงอยู่ของความกลัวและความวิตกกังวลว่าเกิดขึ้นจากการสนองตอบจากสิ่งแวดล้อม เช่นในเด็กที่

แสดงอาการกลัวแล้วสามารถหลีกเลี่ยง สิ่งที่ไม่พอใจได้ พฤติกรรมนั้นก็จะรุนแรงขึ้นเนื่องจากความเชื่อที่ว่าพฤติกรรมใดได้รับผลกระทบที่พึงพอใจพฤติกรรมนั้นก็มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นอีก สำหรับการใช้หลักการวางเงื่อนไขทางสังคม (Social condition) อธิบายนั้น Bandura (1977) ได้อธิบายถึงการเกิดความกลัวและความวิตกกังวลว่า เกิดจากผลกระทบของ Cognitive transmission จากพ่อแม่ไปสู่เด็ก โดยการให้คำพูด และการให้ข้อมูลต่าง ๆ กับเด็ก

สำหรับการอธิบายถึงความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ในชีวิตกับการเกิดความวิตกกังวลนั้น พบในการศึกษาของ Monroe และ Wade (1988) ซึ่งพบว่าเวลาเริ่มต้น (Onset) และความรุนแรงของภาวะวิตกกังวล เกิดจากการได้รับสิ่งกระตุ้นจากความเครียดในชีวิต (Stressful life occurrence) เช่น พบว่าเด็กที่มีปัญหาวิตกกังวลจากการแยกจาก (Separation anxiety) หรือกลัวโรงเรียน (School fobia) มักเกิดขึ้นตามหลังภาวะที่เด็กสูญเสีย เช่น การป่วยหรือการเสียชีวิตของบุคคลสำคัญของเด็ก หรืออาจเกิดภายหลังการย้ายบ้านหรือการเปลี่ยนโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับที่ Gittelman-klein ได้รายงานไว้ว่า 80% ของเด็กที่มีปัญหาไม่ยอมไปโรงเรียน (School refusal) มักมีเวลาเริ่มต้นของปัญหาพร้อม ๆ กับการเกิดเหตุการณ์ เช่นเดียวกับที่กล่าวมาข้างต้น (Gittelman-Klein และ Klein 1980 อ้างถึงใน Coleman, 1992)

เด็กที่มีความวิตกกังวล มักแสดงออกให้เห็นทางด้านร่างกายและพฤติกรรมรวมทั้งในเรื่องความคิดและสติปัญญา การแสดงออกทางด้านร่างกาย และพฤติกรรมได้แก่การหลีกเลี่ยง (Avoidance) มีเสียงสั้น คุดนิ้ว กัดเล็บ มีเหงื่อออก ใจสั่น หน้าแดง และมีปัญหาเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหาร สำหรับในเรื่องความคิดและสติปัญญาพบว่าเด็กที่มีความวิตกกังวล จะหมกมุ่นอยู่กับสิ่งที่บุคคลอื่นแสดงหรือปฏิบัติต่อเขา และผลที่เกิดกับตนเองในทางลบ (Coleman, 1992)

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะวิตกกังวลกับภาวะซึมเศร้า

ภาวะซึมเศร้าและความวิตกกังวลมักพบด้วยกันเสมอ Bernstein และ Garfinkel (1986) รายงานว่าส่วนใหญ่ของวัยรุ่นที่ใช้เป็นตัวอย่างของการศึกษาที่มีภาวะวิตกกังวลมักแสดงอาการซึมเศร้าด้วย Last (1988) รายงานว่าในเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของเขาในการศึกษา 69 คน ที่มีภาวะวิตกกังวล ประมาณ 1 ใน 3 จะมีอาการของภาวะซึมเศร้า ภาวะซึมเศร้าและความวิตกกังวล มักจะเกิดร่วมกันมากขึ้น เมื่อเด็กอายุมากขึ้น เช่นวัยรุ่นมักพบว่ามีอาการทั้ง 2 อย่างมากกว่าในเด็ก

Externalizing problem

ปัญหาพฤติกรรมลักษณะนี้ที่พบบ่อยได้แก่ พฤติกรรมก้าวร้าว (Aggression) และ พฤติกรรมอันธพาลประพฤติผิดกฎหมาย (Delinquent)

พฤติกรรมก้าวร้าวมักพบในเด็กเพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยพบว่าไม่เพียงแต่จะ เกิดขึ้นในสังคมหนึ่งแต่เกิดในทุกสังคมวัฒนธรรม

นอกจากนี้ยังพบว่าการศึกษาที่เด็กได้เห็นรูปแบบการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว ทั้งจากรูปแบบที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต จะทำให้โอกาสที่เด็กจะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวสูงขึ้น (Bandura, 1965, Bandura, Ross และ Ross 1963, อ้างถึงใน Lewis 1991)

ความก้าวร้าวไม่ได้หมายถึง การขับ (Express) สิ่งที่อยู่ภายในออกมาเท่านั้น แต่สิ่งเหล่านี้ติดตัวเรามาตั้งแต่เกิด ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจจะถูกขัดเกลากหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการเลี้ยงดู ประสบการณ์รวมทั้งลักษณะทางชีววิทยา และลักษณะทางด้านจิตใจของเด็กเองด้วยประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เด็กได้รับจะเริ่มตั้งแต่ในครรภ์มารดา และจะได้รับตลอดชีวิต

สิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวได้แก่ อะไรก็ตามที่ทำให้เกิดความหงุดหงิด (Irritability) ความไม่สบาย (Discomfort) ความกลัว (Fearfulness) ความระแวงสงสัย (Suspiciousness) และการไม่สามารถยับยั้งชั่งใจ (Impulsivity) จะไปลดระดับความทน (Threshold) ของพฤติกรรมก้าวร้าว และเพิ่มการแสดงพฤติกรรมที่รุนแรง อะไรก็ตามที่ทำให้เกิดความบกพร่องของ Reality testing การตัดสินใจ ความรู้สึกเห็นคุณค่าของตนเอง การควบคุมตนเองจะไปลดระดับความทน ของพฤติกรรมก้าวร้าว เช่นกัน ในทางตรงกันข้าม สิ่งที่เป็นไปเพิ่มความสามารถในการควบคุมตนเอง เพิ่มความรู้สึกคุณค่าเห็นคุณค่าของตนเอง และเพิ่มความรู้สึกที่มั่นคงหรือการที่สามารถแสดงความรู้สึกออกมาเป็นคำพูดได้ จะช่วยเพิ่มระดับความทนของพฤติกรรมก้าวร้าวได้และสามารถลดพฤติกรรมรุนแรงลงได้

เด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมในกลุ่ม Externalizing problem อีกกลุ่มหนึ่งก็คือ เด็กที่มีพฤติกรรมอันธพาล ประพฤติผิดกฎหมาย (Delinquency)

สิ่งที่น่าสนใจก็คือ เด็กวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมอันธพาล ประพฤติผิดกฎหมายมักจะมีรูปแบบของพฤติกรรมลักษณะ Conduct Disorder ตั้งแต่วัยเด็ก (Loever, 1982, อ้างถึงใน Erickson, 1987)

แต่เดิมเคยเชื่อกันว่าเด็กที่มีพฤติกรรมอันธพาลประพฤติผิดกฎหมาย มักมีสติปัญญาต่ำหรือปัญญาอ่อน เนื่องจากพบว่า เด็กกลุ่มนี้มักมี IQ ต่ำกว่าเด็กปกติ ต่อมามีการวิจัยที่ปรับปรุงระเบียบวิธีวิจัยให้ดีขึ้น จึงพบว่าเด็กกลุ่มนี้มีระดับ IQ ที่แตกต่างจากเด็กปกติเพียงเล็กน้อย จึงมีการตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับความแตกต่างที่พบไว้ดังนี้

1. เด็กที่มีระดับสติปัญญาต่ำกว่าปกติ มักจะเรียนรู้มาตรฐานของสังคมได้ช้ากว่าอันจะมีความสัมพันธ์กับการแสดงพฤติกรรมอันธพาลประพฤติผิดกฎหมายได้
2. เด็กที่มีระดับสติปัญญาต่ำกว่าปกติ มีโอกาสที่จะถูกจับไปศาลมากกว่าปกติเมื่อแสดงพฤติกรรมอันธพาล ประพฤติผิดกฎหมาย
3. เด็กที่มีระดับสติปัญญาต่ำกว่าปกติ มักจะมาจากครอบครัวที่มีสถานะทางสังคมต่ำซึ่งมักจะมีปัญหาทางครอบครัว และทางด้านเศรษฐกิจอยู่แล้ว

การอธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมอันธพาลประพฤติผิดกฎหมาย ที่เกิดจากการเรียนรู้สามารถอธิบายได้ว่า การแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็ก มีความสัมพันธ์กับมาตรฐานที่บิดา มารดากำหนดไว้ ปฏิกริยาของบิดา มารดาที่มีผลต่อการแสดงออกของเด็กจะทำให้เด็กเข้าใจว่าพฤติกรรมใดสมควรและได้รับการยอมรับ บิดา มารดาของเด็กทุกคนอาจไม่ได้แสดงให้เห็นถึงมาตรฐานอันนี้ โดยอาจจะไม่ได้ปฏิบัติด้วยตนเองหรืออาจไม่ได้แสดงออกในความคาดหวังที่มีต่อเด็ก เด็กจึงอาจเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจากสิ่งที่บิดา มารดา ปฏิบัติ

ตอนที่ 2

ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาพฤติกรรมในเด็กและวัยรุ่น

จากการรวบรวมเอกสารเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหา พฤติกรรมในเด็กและวัยรุ่น สามารถสรุปได้ว่า ปัญหาพฤติกรรมในเด็กและวัยรุ่นนั้น มีความสัมพันธ์กับปัจจัย 3 ด้านดังนี้

1. ปัจจัยด้านตัวเด็ก

พบว่าเด็กแต่ละคนมีโอกาสที่จะมีปัญหาพฤติกรรมแตกต่างกัน ทั้ง ๆ ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมเดียวกัน จึงเชื่อว่า ลักษณะทางชีววิทยาของเด็กแต่ละคน น่าจะมีความเกี่ยวข้องกับการแสดงออกของพฤติกรรมของเด็กด้วย ลักษณะทางชีววิทยาเหล่านั้นได้แก่ ปัจจัยทางด้านพันธุกรรม ได้มีการศึกษาปัจจัยทางด้านพันธุกรรมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็ก เช่น การศึกษาฝาแฝดที่เกิดจากไข่ใบเดียวกัน (Identical twin) ซึ่งพบว่าเด็กฝาแฝดที่เกิดจากไข่ใบเดียวกันมีพฤติกรรมในลักษณะต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกันมากกว่าเด็กฝาแฝดเพศเดียวกันแต่เกิดจากไข่คนละใบ (Same Sex fraternal twin)

นอกจากปัจจัยทางด้านพันธุกรรมแล้ว สิ่งนี้อาจมีผลต่อการเกิดปัญหาพฤติกรรมของเด็กได้แก่ภาวะโภชนาการของเด็ก ซึ่งนับได้ว่าภาวะโภชนาการเป็นตัวกำหนดความแตกต่างของส่วนสูงและน้ำหนักของเด็ก และการพัฒนาทางด้านร่างกายและสติปัญญาของเด็ก จากการศึกษาของ Barrett, Radke - Yarrow และ Klein พบว่า เด็กที่ได้รับอาหารที่เพียงพอ อุดมสมบูรณ์ ตั้งแต่แรกเกิด จนอายุครบ 2 ขวบ เมื่อเติบโตขึ้น จะเป็นเด็กที่ชอบสังคม ทำทางมีความสุข ชอบที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ในขณะที่เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดู โดยได้รับอาหารที่ไม่เพียงพอ เมื่อเติบโตขึ้นมักแสดงอาการซึมเศร้า (Passive) พึ่งพา (Dependent) และวิตกกังวล (Anxious) (Barrett, Radke - Yarrow และ Klein, 1982 อ้างถึงใน Erickson, 1987)

อีกสิ่งหนึ่ง ที่มีความเกี่ยวข้องกับการเกิดปัญหาพฤติกรรม คือการเจ็บป่วยทางกายของเด็ก การเจ็บป่วยทางกายโดยเฉพาะการเจ็บป่วยเรื้อรังเป็นความเครียดที่คุกคาม

ทุกคน เนื่องจากการเจ็บป่วยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความรุนแรงของพยาธิสภาพที่เกิดขึ้น พร้อมกันนั้นผลที่เกิดตามมาคือ ความเสื่อมทางสุขภาพ กายและใจ มีความรู้สึกว่าร่างกายที่เคยเป็นเพื่อน กลับกลายเป็นศัตรูที่คอยทำร้ายอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดความกลัว ความไม่แน่ใจ ว่าตนเองจะทำอย่างไรกับตนเองต่อไป สูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง กังวลที่ต้องพึ่งพาและเป็นภาระต่อผู้อื่น ทำให้ครอบครัวทรุดลง ทั้งด้านจิตใจและการเงิน ทำให้มีปมด้อย ความมั่นใจและความภูมิใจในตนเองน้อยลง มีความทุกข์ทางใจที่ต้องเผชิญกับสิ่งที่ไม่รู้ว่าอนาคตจะเป็นอย่างไร ความเจ็บป่วยจะลงเอยในรูปแบบใด พิกลพิการหรือไม่ หรือมีความทุกข์ทรมานมากน้อยแค่ไหน จนกว่าจะตาย เป็นต้น (อรพรรณ ทองแดง, 2531)

2. ปัจจัยทางด้านครอบครัว

สภาพครอบครัว

อาจกล่าวได้ว่า ครอบครัวเป็นส่วนสำคัญที่สุดของเครือข่ายทางสังคม (Social network) ของเด็ก เป็นสิ่งแวดล้อมสิ่งแรกของเด็ก และเป็นส่วนสำคัญในช่วงแรกของพัฒนาการเป็นอย่างยิ่ง สำหรับสิ่งต่าง ๆ ที่ครอบครัวให้กับเด็กสามารถรวบรวมได้ดังนี้

1. ทำให้เด็กรู้สึกปลอดภัยโดยการที่ได้อยู่ในครอบครัวซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่มีความมั่นคง
2. ทำให้เด็กรู้สึกวางใจว่าเขาจะได้รับการสนองตอบทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน
3. ทำให้เด็กได้รับรู้ถึงการได้รับความรักและการยอมรับ
4. ทำให้เด็กมีรูปแบบในการเลียนแบบทางพฤติกรรม เพื่อเป็นแนวทางในการเรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคม
5. เป็นแนวทางในการพัฒนาให้มีพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับ โดยมีความสัมพันธ์กับกระบวนการขัดเกลาทางสังคมหรือความคาดหวังของบิดา มารดาที่มีต่อเด็ก
6. เด็กจะได้รับความช่วยเหลือในการแก้ปัญหาโดยมีสมาชิกในครอบครัวเป็นผู้เสนอแนวทางในการแก้ปัญหา
7. เด็กจะได้รับแนวทางเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ ทั้งทางด้านการเคลื่อนไหว การใช้ภาษา และทักษะทางสังคม .

8. ครอบครัวจะเป็นที่กระตุ้นความสามารถของเด็ก ให้ได้รับความสำเร็จในโรงเรียนและสังคม
9. ครอบครัวเป็นที่ที่เด็กจะได้สร้างความสัมพันธ์กับคนที่อยู่ด้วยกัน เพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม

สรุปก็คือครอบครัวเป็นแหล่งที่จะสนองความต้องการพื้นฐานของเด็ก ทั้งในเรื่องอาหาร ที่อยู่อาศัย ให้ความรู้สึกเป็นเจ้าของ เมื่อเด็กเข้าสู่วัยรุ่น จะมีการติดต่อกับบุคคลอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากสมาชิกในครอบครัว รูปแบบความสัมพันธ์ของวัยรุ่นกับครอบครัวก็จะเปลี่ยนแปลงไป

ความต้องการเป็นอิสระจากครอบครัว (Independence from the family)

จาก Erickson's crisis ในการพัฒนาทางด้านจิตสังคม (Psychosocial) สรุปว่างานพัฒนาการหลักของวัยรุ่นคือการสร้างเอกลักษณ์ (Identity) ของตนเองขึ้นตอนสำคัญในการที่จะสามารถผสมผสานให้เป็น เอกลักษณ์ของตนเองก็คือ การทำให้ความผูกพันที่มีต่อครอบครัวลดน้อยลง ความสูงส่งของขั้นตอนนี้ขึ้นกับ ธรรมชาติของความสัมพันธ์ ระหว่างบิดามารดา กับตัวเด็กที่มีมาแต่เดิม

วัยรุ่นจะพัฒนา หรือมีความเปลี่ยนแปลงในลักษณะเป็นตัวของตัวเองในสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ อย่างชัดเจน ได้แก่ในด้านอารมณ์ พฤติกรรม และค่านิยม (Douvan และ Adelson, 1966 อ้างถึงใน Holt, 1990) การที่มีความรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง ทางด้านอารมณ์ปรากฏขึ้น โดยสามารถที่จะแก้ความผูกพันในวัยเด็ก (Infantile Attachment) ต่อบิดามารดาในสมัยเป็นเด็กได้ โดยที่สามารถสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะคล้าย ๆ กันกับบุคคลอื่นนอกบ้านได้ โดยสามารถให้และรับความรัก ความใกล้ชิด ผูกพันได้ สำหรับความเป็นตัวของตัวเอง ทางด้านพฤติกรรมนั้นก็จะสังเกตได้จากความเป็นอิสระที่จะตัดสินใจ เกี่ยวกับการแสดงออกของพฤติกรรมของตนเอง เช่น มีความคิดเป็นอิสระที่เลือกเรียนในสถาบันที่ตนเองชอบ เลือกเสื้อผ้าในรูปแบบที่ตนเองชอบ และสำหรับความเป็นตัวของตัวเองในเรื่องของค่านิยมนั้น ก็คือการมีความคิดเกี่ยวกับค่านิยมของตนเอง รู้ว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด

สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดจากที่เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับบิดา มารดา หรือสมาชิกในครอบครัว แล้วนำมาพัฒนาเป็นค่านิยมของตนเองซึ่งนับว่าเป็นส่วนที่สำคัญที่สุด

จากการที่เด็กวัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย ความคิดสติปัญญา และสังคม จะทำให้ภาพรวมของเด็กวัยรุ่นเปลี่ยนแปลงไป บิดา มารดา มักจะต้องพบกับลูกที่เข้าสู่วัยรุ่นที่มีอารมณ์ขึ้น ๆ ลง ๆ แยกตัว มีความลับ หรือตัวเด็กวัยรุ่นเองก็มักจะหมกมุ่นกับความคิดของตัวเอง ไม่อยากฟังคำแนะนำ หรือรับความช่วยเหลือที่เคยรับจากบิดา มารดาพ่อแม่เช่นเดิม มักจะพบว่าเด็กในวัยนี้มักฝันกลางวันหรือชอบพูดโทรศัพท์ที่ละนาน ๆ ใช้เวลาส่วนตัวอยู่ในห้อง นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กวัยรุ่นมักจะมีอาการคัดข้อมองใจได้ง่ายรู้สึกไม่สบายใจ หรือเสียใจที่พ่อแม่ไม่เข้าใจตัวเขามากขึ้น

และอีกสิ่งหนึ่งที่ระบบในวัยรุ่นก็คือ การคิดหมกมุ่นกับตัวเองมาก จากทฤษฎีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของ Piaget Piaget กล่าวว่าการพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของวัยรุ่นอยู่ในขั้น Formal Operation ชอบความคิดเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น วัยรุ่นไม่เพียงแต่จะสามารถเข้าใจความคิดของตัวเองเท่านั้น แต่ยังพยายามที่จะเข้าใจ ความคิดของคนอื่น ๆ ด้วย แต่การที่จะเข้าใจความคิดของคนอื่น ๆ นั้นวัยรุ่นมักจะคิดว่าคนอื่น ๆ หมกมุ่นอยู่กับพฤติกรรม หรือสิ่งที่เป็นตัวเขา เช่นเดียวกับที่วัยรุ่นหมกมุ่นกับความคิด และตัวเองด้วยสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เรียกได้ว่าเป็น Adolescent Egocentrism

การพัฒนาความเป็นอิสระในเด็กวัยรุ่น

เด็กวัยรุ่นหญิงจะแสดงความเป็นอิสระโดยการที่สามารถรับผิดชอบงานในบ้านและนอกบ้านได้มากขึ้น มีเวลาที่จะอยู่กับเพื่อนมากขึ้น รูปแบบของความขัดแย้งระหว่างเด็กหญิงกับบิดา มารดาจะแสดงออกในลักษณะต่าง ๆ ตามระยะ เช่นในระยะวัยรุ่นตอนต้น เด็กหญิงมักมีความขัดแย้งกับบิดา มารดาเกี่ยวกับเรื่องการแต่งกาย การแต่งหน้า ความขัดแย้งในเรื่องเหล่านี้จะมีมากที่สุดในช่วงอายุต่ำกว่า 14 ปี แต่เมื่ออายุ 14-16 ปี ความขัดแย้งกับบิดา มารดาก็มักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับเพื่อน การคบเพื่อนต่างเพศ สำหรับความขัดแย้งในเรื่องความคิด ศาสนา หรือปรัชญาอื่น ๆ มักจะไม่ค่อยพบในวัยรุ่นตอนต้น แต่จะพบมากในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย

โดยเฉลี่ยแล้วเด็กชายมักจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่นอกบ้านกับกลุ่มเพื่อน ไม่ค่อยมีเวลาอยู่บ้านกับบิดา มารดาในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันทำให้ไม่ค่อยเห็นว่าบิดาคือผู้ใหญ่ในอุดมคติที่ต้องเลียนแบบมีเพียง 31% ของเด็กวัยรุ่นชาย อายุ 14 ปี และ 18% ของเด็กวัยรุ่นชายที่อายุ 16 ปี ที่กล่าวว่าตนต้องการเหมือนบิดาเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เด็กชายมักกล้าแสดงออก และกล้าที่จะต่อต้านกับข้อบังคับของบิดา มารดามากกว่าเด็กหญิง จากการศึกษาของ Newman และ Newman พบว่า 26% ของเด็กหญิงและ 10% ของเด็กชายที่ตอบว่าไม่เมื่อถูกถามว่าเคยฝ่าฝืนกฎระเบียบหรือไม่ (Newman และ Newman, 1986)

บทบาทของบิดา มารดา

บทบาทของบิดา มารดาเมื่อลูกเป็นเด็กก็คือ คอยดูแลและปกป้องลูก รวมทั้งเป็นรูปแบบในการเลียนแบบรวมทั้งมีหน้าที่ในด้านการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) (Newman และ Newman, 1978) แต่หน้าที่และความรับผิดชอบในลักษณะดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปเมื่อเด็กเจริญเติบโตเต็มที่ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า เมื่อเด็กเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น บทบาทของบิดา มารดาจะเปลี่ยนแปลงไปจากที่ต้องดูแลและปกป้องโดยตรง ก็จะเป็นเพียงแต่การให้คำแนะนำให้สามารถดูแลตนเองได้ แต่บทบาทของบิดา มารดาในการเป็นรูปแบบให้เกิดการเลียนแบบ และการทำตามอย่าง ยังเป็นบทบาทที่สำคัญที่ดำเนินต่อเนื่องไปตลอดช่วงวัยรุ่น ถึงแม้ว่าจะมีผู้ใหญ่คนอื่น ๆ หรือเพื่อนที่เป็นรูปแบบสำคัญอื่น ๆ บ้าง เด็กวัยรุ่นยังสนใจในพฤติกรรมของบิดา มารดา รวมทั้งเรื่องของการนิยม การงาน การเงิน เพศ มากกว่าที่เคยเป็นในวัยเด็ก

สำหรับบทบาทเกี่ยวกับกระบวนการขัดเกลาทางสังคมก็ยังคงมีต่อจากวัยเด็กทั้งในลักษณะที่เป็นแบบแผน (Formal) และไม่เป็นแบบแผน (Informal) บิดา มารดา ก็จะพยายามหล่อหลอมหรือปรับพฤติกรรมของเด็กให้เป็นไปในทางที่เหมาะสม หรือในสิ่งที่สังคมยอมรับ อาจจะช่วยการให้คำแนะนำ วิชาความรู้ วจารณ์ ลงโทษ หรือชมเชยก็ตาม

จะเห็นได้ว่าบิดา มารดามีส่วนสำคัญอย่างมากต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก เด็กจะมีบุคลิกภาพและการแสดงออกของพฤติกรรมในลักษณะใด ย่อมมีผลจากการอบรมเลี้ยงดู และการเป็นแบบอย่างที่ดีของบิดามารดา

ยังมีเด็กอีกจำนวนหนึ่งที่ได้รับประสบการณ์ที่เลวร้ายในชีวิต จากการหย่าร้างกันของ บิดา มารดา ซึ่งหมายถึง การสิ้นสุดชีวิตแต่งงานของคู่สมรส เป็นความแตกแยกของบุคคลที่เคยมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

ผลของการหย่าร้างต่อเด็ก

ผลที่เกิดในระยะแรก (Immediate Consequences) มักพบว่าช่วงเวลาที่มีการ แยกกันอยู่ หรือการหย่าร้างของบิดา มารดา จะเต็มไปด้วยปัญหาและความขัดแย้ง ไม่ว่าจะเป็น เรื่องการเงิน การจัดการทรัพย์สินสมบัติ หรือการที่จะตัดสินว่าใครจะเป็นผู้ดูแลเด็กหลังการหย่าร้าง เมื่อบิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่งออกจากบ้านไป ย่อมทำให้เกิดความเครียดต่อทุกคนในบ้านอย่างมาก ความเครียดเหล่านี้จะส่งผลถึง เด็กและบิดาหรือมารดาคนที่ดูแลเด็กภายหลังการหย่าร้าง ในกรณีที่มารดาต้องเป็นผู้ดูแลเด็กภายหลังการหย่าร้าง มักพบว่าครอบครัวดังกล่าวมักมีปัญหา ด้านการเงิน เนื่องจากรายได้ของครอบครัวจะลดลง เพราะโดยปกติแล้วมักพบว่า ผู้หญิงมักมีการศึกษา และอาชีพที่ไม่สามารถหารายได้จุนเจือครอบครัวได้มากเท่าผู้ชาย เนื่องจากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ เหล่านี้อาจเป็นสาเหตุให้ต้องย้ายครอบครัวไปอยู่ที่อื่น ที่ทำให้รายจ่ายของครอบครัวต่ำลง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว อาจทำให้เด็กต้องไปพบเพื่อนบ้านใหม่ ๆ ที่มีคุณภาพชีวิตที่ต่ำกว่าเพื่อนบ้าน กลุ่มเดิม

สำหรับมารดาที่ไม่เคยออกไปทำงานนอกบ้าน เมื่อจะต้องออกไปทำงานนอกบ้าน จะ ทำให้การดูแลลูก ๆ น้อยลง การฝึกระเบียบวินัยของลูกก็มักไม่คงเส้นคงวา มีทั้งที่ควบคุมใกล้ชิด และปล่อยปละละเลยมากเกินไป มารดาที่เพิ่งผ่านการหย่าร้างซึ่งถือว่าเป็นประสบการณ์ที่เลวร้าย ของชีวิต มักมีความทุกข์ สับสน และรู้สึกไม่มั่นคงในชีวิตของตนเอง สิ่งเหล่านี้ทำให้มารดาหันมา ควบคุมลูก ๆ มากกว่าปกติ ในขณะที่บิดาของเด็กซึ่งมักจะเป็นฝ่ายออกจากบ้านไปอยู่ตามลำพัง หลังจากการหย่าร้าง มักจะมาเยี่ยมเยือนลูก ๆ เป็นครั้งคราว ระยะเวลาสั้น ๆ การพบกันของ บิดากับเด็กในลักษณะนี้ พบว่าบิดา มารดามักจะตามใจลูกจนเกินไป ซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งใน การฝึกระเบียบวินัยลูก ในขณะที่มารดาควบคุมและเข้มงวดกวดขันมาก ซึ่งทำให้มารดามีความยุ่ง ยากในการดูแล ลูก ๆ (Furstenbert และ Nord, 1985; Furstenberg, Spainer และ Rothschild, 1982; Hetherington, Cox, และ Cox, 1982; Weitzman, 1985 อ้างถึงใน Berk, 1991)

สิ่งที่น่าสนใจ คือ ภายหลังจากการหย่าร้างถ้ามารดาจะต้องดูแลลูกชาย มักพบว่าเด็กชายมักแสดงพฤติกรรมที่เป็นปัญหามากกว่าเด็กหญิง เช่น มักแสดงออกในลักษณะไม่เชื่อฟัง (Noncompliance) และไม่เป็นมิตร (Hostility) นอกจากนี้เด็กชายจะแสดงปัญหาในด้านความสัมพันธ์ที่มีต่อบิดา มารดาแล้วยังพบว่าเด็กชายอาจมีปัญหาในด้านความสัมพันธ์กับพี่น้องคนอื่นๆ ด้วย สิ่งเหล่านี้จะทำให้ภาพพจน์ของเด็กชายภายหลังที่บิดา มารดาหย่าร้างกันเป็นไปในทางลบ ในสายตาของมารดา ครู และเพื่อน เนื่องจากพฤติกรรมของเขาที่แสดงออกยากแก่การจัดการ นอกจากนี้การที่มารดามีเจตคติที่เป็นลบต่อลูกชาย อาจเป็นเพราะว่าลูกชายยังทำให้มารดาอังคิดถึงคนที่เคยเป็นสามีของเธออยู่ ซึ่งเคยเป็นคนที่ทำให้เธอได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับชีวิตการแต่งงานที่ไม่ดี ความสัมพันธ์ของมารดาและลูกชายที่ไม่ดี นำไปสู่ความซับซ้อนใจ และสุดท้ายจะทำให้เด็กชายเหล่านั้น มีพฤติกรรมที่มีปัญหาได้ (Hetherington, Stanler - Hagan, และ Anderson, 1989 อ้างถึงใน Berk, 1991)

สำหรับผลกระทบของการหย่าร้างที่มีต่อเด็กวัยต่าง ๆ กัน จะแตกต่างกันออกไป เช่น ในเด็กวัยก่อนเรียนและในเด็กชั้นประถม ซึ่งยังไม่เข้าใจถึงสาเหตุของการที่บิดา มารดาต้องหย่าร้างกัน เด็กในวัยนี้มักจะเข้าใจว่า เป็นความผิดของตัวเองที่ทำให้บิดาหรือมารดา ผ่ายผืนหนึ่งต้องออกจากบ้านไป เด็กมักจะลงโทษตนเอง และคิดว่าเขาคงทำอะไรผิดสักอย่างที่ทำให้บิดาหรือมารดาต้องจากไป การแสดงออกของเด็กวัยนี้คือ แสดงพฤติกรรมที่เป็นเด็กเกินวัยตนเองและมีความวิตกกังวลในการแยกจากเพิ่มขึ้น (Intense separation anxiety)

สำหรับเด็กวัยรุ่นซึ่งโตขึ้นมาอีกเล็กน้อย เขาจะเริ่มเข้าใจ สาเหตุของการหย่าร้างของบิดา มารดา ว่าการหย่าร้างมีสาเหตุมาจาก การที่บิดากับมารดาไม่สามารถเข้ากันได้ ในเรื่องของความคิดและบุคลิกภาพ รวมไปถึงการที่ทั้งสองคนขาดความเอาใจใส่ดูแลกันเช่นแต่ก่อน สุดท้ายจึงเกิดการหย่าร้าง ซึ่งเป็นสิ่งซึ่งแสดงให้เห็นว่าชีวิตสมรสของคนสองคนไม่สามารถกลับมาคืนดีกันได้ เด็กวัยนี้มักจะรู้สึกที่บ้านไม่อบอุ่นปลอดภัยเหมือนแต่ก่อน เขาก็จะหันไปสนใจกิจกรรมต่าง ๆ ที่กลุ่มเพื่อนสนใจอยู่ ซึ่งการที่เขาได้ไปร่วมกิจกรรมเหล่านี้ก็เท่ากับว่า เขาได้หลีกหนีจากบ้านซึ่งเขาไม่มีความสุข สิ่งเหล่านี้จึงนำไปสู่การเกิดปัญหาพฤติกรรมในเด็กวัยรุ่นได้

แต่สำหรับในเด็กที่โตกว่านี้หรือในเด็กที่เป็นลูกคนโตของครอบครัว มักพบว่าการหย่าร้างเป็นตัวกระตุ้นให้เด็กมีพฤติกรรมที่เติบโตเป็นผู้ใหญ่อย่างสมบูรณ์ (Mature Behaviour)

เนื่องจากภายหลังของการหย่าร้างของบิดา มารดา เด็กเหล่านี้ต้องมีหน้าที่ในการรับผิดชอบ
งานบ้าน ดูแลน้อง รวมทั้งเป็นกำลังใจให้มารดา ที่ประสบกับความทุกข์และความวิตกกังวลจาก
การหย่าร้าง อย่างไรก็ตามการรับภาระที่เกินไปดังกล่าว อาจทำให้เด็กต้องการอยากจะ
หลีกเลี่ยงสภาพดังกล่าว ไปสู่กลุ่มเพื่อนที่มีกิจกรรมที่น่าสนใจและถ้ากิจกรรมเหล่านั้นเกี่ยวข้องกับ
มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ก็อาจทำให้เด็กกลุ่มนี้มีปัญหาพฤติกรรมได้

อาจกล่าวโดยสรุปว่าผลกระทบจากการหย่าร้างที่มีต่อลูก คือ ลูกจะรู้สึก ว่างเหว
ขาดความมั่นคงปลอดภัย เพราะแต่เดิมลูกเคยชินต่อสภาพบิดา มารดาให้ความอบอุ่นและมั่นคง
เมื่อบิดา มารดาหย่าร้างกัน ความสัมพันธ์แบบนี้จึงถูกทำลายไปด้วย สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะส่งผลต่อ
การปรับตัวของเด็ก และพัฒนาการทางบุคลิกภาพ เพราะหลังจากการหย่าร้างของบิดา มารดา
ลูกมักจะอยู่กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เด็กจะขาดโอกาสในการเรียนรู้บทบาทจากทั้งบิดาและมารดา
ในการเป็นแบบฉบับสำหรับชีวิตผู้ใหญ่ในอนาคต เนื่องจากการที่มีแต่บิดาหรือมารดาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
ไม่สามารถที่จะทำตนเป็นตัวแทนของอีกฝ่ายหนึ่งที่ขาดไปได้ ในกรณีที่เด็กมีพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยง
หรือน้องต่างบิดา มารดา เด็กอาจจะแสดงความไม่พอใจ รู้สึกว่าไม่มีใครรักตัวเองอย่างแท้จริง
ความรู้สึกเช่นนี้ จะคงอยู่ตลอดไป ตราบเท่าที่เขารู้สึกว่าถูกทอดทิ้ง

การอบรมเลี้ยงดู

การอบรมเลี้ยงดูหมายถึงแนวทางหรือการยึดถือปฏิบัติของบิดา มารดา หรือผู้อบรม
เลี้ยงดูที่มีต่อเด็ก นับตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา คลอดออกมาเป็นทารก และเติบโตขึ้นจนเป็นผู้ใหญ่
ผู้อบรมเลี้ยงดูจะมีวิธีการฝึกอบรมสั่งสอน ให้รางวัลและลงโทษเด็กได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดย
ทางตรงคือผู้อบรมเลี้ยงดูตั้งใจอบรมสั่งสอน ให้เด็กเรียนรู้ และยอมรับการปฏิบัติ ตามคุณค่าและ
บรรทัดฐาน (Norm) ต่าง ๆ ของสังคม เพื่อจะได้เติบโตขึ้นตามทางที่ผู้อบรมเลี้ยงดูนั้นต้องการ
โดยทางอ้อมคือ ผู้เลี้ยงดูถ่ายทอดลักษณะต่าง ๆ ให้กับเด็กโดยไม่ตั้งใจ หรือไม่รู้ว่าตัวในวิธีการ
ดำเนินชีวิตประจำวันซึ่งเป็นประสบการณ์ ที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาด้วยความเคยชิน เนื่องจาก
บิดา มารดาหรือผู้เลี้ยงดูนั้นได้เติบโตขึ้นมาภายในสังคมและวัฒนธรรมที่หล่อหลอมกันขึ้นซึ่งสิ่งเหล่านี้
มีอิทธิพลเหนือบุคลิกภาพของผู้เลี้ยงดู และก็จะถ่ายทอดต่อไปยังเด็ก ประกอบกันขึ้นเป็นอุปนิสัยส่วน
ตัวของเด็กแต่ละคนต่อไป อุปนิสัยของเด็กนั้นอาจมีได้ตั้งแต่แตกต่างกันไปจนถึงคล้ายคลึงกันหรือ
เหมือนกัน กับผู้อบรมเลี้ยงดู (ประจิตต์ ประจักษ์จิตต์ และปิยะนุช ประจักษ์จิตต์, 2524)

กระบวนการที่สำคัญที่ก่อความคลั่งไคล้กับการอบรมเลี้ยงดู คือกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ซึ่งหมายถึง กระบวนการที่คนที่เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์แล้วในสังคม ได้วางรูปแบบพฤติกรรมของคนในสังคม ที่ยังไม่ได้เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ เพื่อให้เป็นไปตามรูปแบบที่ตนต้องการ มีพฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม อาจจะได้โดยการแสดงเป็นตัวอย่างให้ดู หรืออาจเป็นการให้แรงเสริม (Reinforce) เพื่อให้เด็กปฏิบัติหรืออาจจะโดยการฝึกระเบียบวินัย (Discipline) ให้กับเด็กเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในจิตใจ และช่วยให้เด็กสามารถควบคุมตนเองได้ดีขึ้น

มิติของการอบรมเลี้ยงดู (Dimension of Child Rearing)

Baumrind ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยการสังเกตปฏิสัมพันธ์ของบิดา มารดา กับเด็ก ทั้งขณะอยู่ในบ้านและในห้องทดลอง (Baumrind 1967, 1971; Baumrind และ Black, 1967) พบว่าสิ่งที่บิดา มารดาปฏิบัติต่อเด็กนั้นมี 2 มิติคือ

1. การควบคุม (Control)

บิดา มารดาของเด็กบางคนจะตั้งมาตรฐานของตนเองไว้ แล้วคาดหวังให้เด็กปฏิบัติตาม แต่บิดา มารดาบางคนจะไม่ควบคุมเด็ก ไม่เคร่งครัดให้เด็กปฏิบัติตามมาตรฐานของตนเอง

2. การสนองตอบ (Responsive)

บิดา มารดาของเด็กบางคนจะมีลักษณะเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิด โดยเปิดโอกาสให้เด็กพูด รับฟังสิ่งที่เด็กพูดและให้คำแนะนำ แต่สำหรับบิดา มารดาที่มีลักษณะตรงกันข้ามมักจะห่างเหินลูก ไม่ยอมรับลูก

จากการศึกษาของ Baumrind สามารถสร้างตารางเพื่ออธิบายลักษณะของบิดา มารดา ที่มีแนวทางจากการปฏิบัติของบิดา มารดาต่อเด็กได้ดังนี้

	Responsive	Unresponsive
Controlling	Authoritative parent	Authoritarian parent
Low in Control	Permissive parent	Uninvolved parent

จากความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการควบคุมและการสนองตอบดังกล่าวจะจำแนกประเภทของบิดา มารดา ออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. บิดา มารดา ลักษณะควบคุม (The Authoritative parent)

บิดา มารดา ลักษณะนี้มักจะควบคุมให้ลูกเป็นตามที่ต้องการ มีความคาดหวังสูงเพื่อให้ลูกมีพฤติกรรมที่เหมาะสม (Mature Behaviour) ถ้าลูกไม่เชื่อฟังก็มักจะใช้การบังคับที่หนักแน่นในขณะเดียวกันท่าทีจะอบอุ่น มีความละเอียดอ่อนในการรับฟังปัญหาของลูก กระตุ้นให้เด็กมีโอกาสในการตัดสินใจเมื่ออยู่ในครอบครัว บิดา มารดาประเภทนี้มักใช้เหตุผล เด็กมักจะนับถือบิดา มารดาและเติบโตเป็นเด็กที่มีชีวิตชีวา เชื่อมั่นในตัวเองและสามารถควบคุมตนเองได้ดี

2. บิดา มารดา ลักษณะใช้อำนาจควบคุม (The Authoritarian parent)

บิดา มารดา ลักษณะนี้มักจะควบคุมให้ลูกปฏิบัติตามมาตรฐานที่ตนเองตั้งไว้ เด็กจะถูกคาดหวังให้ทำตามมาตรฐานของบิดา มารดา ถ้าไม่ปฏิบัติตาม บิดา มารดามักจะบังคับและลงโทษ มักจะมีความลำเอียงที่จะให้ลูก ปฏิบัติตามความต้องการของตนเอง Baumrind พบว่าเด็กที่มาจากการเลี้ยงดูแบบนี้ มักจะไม่ค่อยมีความสุข ซอบลักษณ์นี้สังคม (Withdrawal) วิตกกังวล และรู้สึกไม่มั่นคง (Insecure) เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน มักแสดงอาการไม่เป็นมิตร (Hostile) เมื่อคับข้องใจและในเด็กหญิงมักขาดความกระตือรือร้น ไม่ค่อยมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ในเด็กชายมักจะโกรธฉุนเฉียวง่ายและไม่ค่อยเชื่อฟัง

3. บิดา มารดา ลักษณะรักตามใจ (The Permissive parent)

บิดา มารดา ลักษณะนี้มักมีการสื่อสารกับลูกค่อนข้างมาก ยอมรับลูก ไม่ค่อยใช้อำนาจในการควบคุมดูแล มีความอดทน และอนุญาตให้ลูก ๆ ทำในสิ่งที่ต้องการ มีการตัดสินใจเองเกี่ยวกับการกินอาหารการนอน ตามเวลาที่ตัวเองต้องการ สามารถดูทีวีได้มากเท่าที่ตัวเองต้องการ ไม่ต้องเรียนรู้กริยามารยาท หรือไม่ต้องเรียนรู้ที่จะทำงานในบ้าน ไม่ถูกห้ามเมื่อรบกวณคนอื่น ๆ เพราะมีความเชื่อว่ารูปแบบการเลี้ยงดูแบบนี้เป็นสิ่งที่ดีสำหรับเด็ก พ่อแม่บางคนปฏิบัติเช่นนี้ เพราะไม่มั่นใจในความสามารถของตนเองว่าจะสามารถควบคุมลูกได้ เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบนี้มักไม่ค่อยเจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ ควบคุมตัวเองไม่ค่อยได้ พึ่งพาผู้อื่นมากเกินไป (Over dependent)

4. บิดา มารดา ลักษณะไม่ยุ่งเกี่ยว (Uninvolve parent)

บิดา มารดา ลักษณะนี้มักจะไม่ค่อยมีการสื่อสารกับลูก ไม่ค่อยแสดงบทบาทเป็นผู้เลี้ยงดูที่ดี ไม่ค่อยได้มีส่วนในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) บิดา มารดา ลักษณะนี้มักถูกคุกคามจากความกดดันในชีวิตประจำวัน มักจะไม่ค่อยมีเวลาให้ลูก จึงแก้ไขปัญหาโดยการให้ลูกอยู่ห่าง ๆ บิดา มารดา ลักษณะนี้ถ้าปฏิบัติต่อลูกเช่นนี้ตลอดก็จะเป็นการเพิกเฉย (Neglect) ต่อลูก ถ้าบิดา มารดาปฏิบัติเช่นนี้ตั้งแต่ลูกยังเล็กจะทำให้เกิดการห่างเหินทางอารมณ์ และถ้ามารดามีอาการของภาวะซึมเศร้าด้วย จะไม่ค่อยสนใจในตัวเด็ก เด็กมักจะมีปัญหาในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ไม่ชอบการมีส่วนร่วมในการเล่น (Egeland และ Sroufe 1981, Redke - Yarrow และคณะ, 1985 อ้างถึงใน Berk, 1990)

ในการศึกษาครั้งนี้ได้นำแนวทางจากการแบ่งประเภทของบิดา มารดา ของ Baumrind มาเลือกรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่จะใช้เป็นตัวแปรในการศึกษาความสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรมจากแบบสอบถาม การอบรมเลี้ยงดู ที่ ม.ร.ว. สัมพร สุกส์นีย์ สร้างขึ้น ตามแนวทางของ Schaefer (1959) และ Becker (1964) ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู 7 แบบดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม
หมายถึงการที่เด็กรายงานว่าตนได้รับการควบคุมทั้งพฤติกรรม ความคิด เจตคติ และความรู้สึก โดยตรงและเปิดเผยจากบิดา มารดา โดยบิดา มารดาจะคอยออกคำสั่งให้ปฏิบัติตามเสมอ ถ้าไม่ปฏิบัติตามจะถูกลงโทษ

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน
หมายถึงการที่เด็กรายงานว่า บิดา มารดา คอยกวดขัน ดูแล แนะนำให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบและมาตรฐานของสังคมและวัฒนธรรม หรือห้ามมิให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งนอกวิสัยนอกรอย ถ้าเด็กไม่ทำตามกฎระเบียบ และมาตรฐานดังกล่าวจะถูกลงโทษ

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกาย
หมายถึงการที่เด็กรายงานว่า บิดา มารดา ลงโทษให้เจ็บกาย เช่น เข็น ตี หยิก เมื่อเด็กทำผิดหรือแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครองมากเกินไป
หมายถึงการที่เด็กรายงานว่า บิดา มารดา แสดงความรักและห่วงใยเด็กจนเกินไปให้ความช่วยเหลือเกินความจำเป็น มักเข้าไปยุ่งกับเด็กในทุกเรื่อง ทำให้เด็กรู้สึกว่าตนเองไม่มีอิสระที่จะทำอะไรด้วยตนเองได้

5. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย
หมายถึงการที่เด็กรายงานว่า บิดา มารดา แสดงความรัก และส่งเสริมให้เด็กมีอิสระในการคิด ตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง บิดา มารดาจะอธิบายเหตุผลในการส่งเสริมหรือห้ามมิให้ทำสิ่งต่าง ๆ เด็กจะได้รับความเสมอภาคในการทำสิ่งต่าง ๆ

6. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ
หมายถึงการที่เด็กรายงานว่า บิดา มารดา ยินยอมให้เด็กแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ได้ตามใจปรารถนา โดยไม่ต้องทำตามกฎเกณฑ์ แม้กระทำผิดก็ไม่ต้องรับโทษ เด็กรู้สึกว่า บิดา มารดา ปลอ่ยตามใจ โดยไม่มีการให้คำแนะนำที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา

7. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยหรือทอดทิ้ง

หมายถึง การที่เด็กรายงานว่า บิดา มารดาไม่สนใจ ไม่เอาใจใส่ ไม่ให้ความช่วยเหลือเมื่อจำเป็น วิจารณ์ คำทนิ และลงโทษอย่างรุนแรงเมื่อเด็กทำผิด

ผู้วิจัยได้เลือกรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู แบบใช้อำนาจควบคุม, ให้ความคุ้มครองมากเกินไป ประชาธิปไตยและแบบรักตามใจ มาเป็นตัวแปรในการศึกษาในครั้งนี้โดยใช้นิวทางของ Baumrind ในการเลือกให้ครบตามมิติที่ Baumrind แบ่งไว้ แต่เนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูแบบ Authoritarian และ Authoritative นั้น มีความคล้ายคลึงกัน จึงเลือกรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบ Authoritarian เพียงรูปแบบเดียว ซึ่งมีความชัดเจนกว่า

สำหรับการอบรมเลี้ยงดูลักษณะปล่อยปละละเลยนั้นแม้ว่าจะเป็นลักษณะที่ควรนำมาศึกษา แต่จากการสำรวจนำร่องกับเด็กจำนวน 30 คนแล้ว ไม่มี บิดา มารดา ปฏิบัติต่อเด็กในปกครองในลักษณะแบบนี้ จึงตัดรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้ออกไป แต่นำเอารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครองมากเกินไป มาศึกษาแทน เนื่องจากในวัฒนธรรมไทย น่าจะพบรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้มาก

สำหรับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจนั้นได้คงไว้ตามแนวทางของ Baumrind ส่วนรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู แบบประชาธิปไตยนั้น ต้องการศึกษานี้เนื่องจากเป็นรูปแบบการเลี้ยงดูที่ดีที่สุด ตามที่ได้ทบทวนวรรณกรรมมา

3. ปัจจัยทางด้านสังคม

เมื่อเด็กเข้าสู่วัยเรียนต้องออกไปเผชิญกับสังคมภายนอก ที่นอกเหนือจากสมาชิกในครอบครัวของตนเอง การที่เด็กมีเพื่อนมากขึ้น ได้เห็นรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคมแบบต่าง ๆ มากขึ้นจะเกิดการเรียนรู้เมื่อปรับตัวให้สามารถอยู่ในสังคมนั้นได้ แต่รูปแบบต่าง ๆ ของปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคมหรือรูปแบบพฤติกรรมหลายอย่าง การที่เด็กเลียนแบบพฤติกรรมของคนในสังคมที่ไม่เหมาะสมจะนำไปสู่การเกิดปัญหาพฤติกรรมได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุกัญญา กลุ่^๕ (2523) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแสดงออกและการอบรมเลี้ยงดู ตามรายงานของตนเอง ในกลุ่มนักศึกษาวิทยาลัยครู จำนวน 253 คน พบว่านักศึกษาที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แบบทอดทิ้ง และแบบให้ความคุ้มครองมากไป มีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแสดงออก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่านักศึกษาที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแสดงออกมากกว่า นักศึกษาที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครองมากเกินไป นักศึกษาชายและหญิงมีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแสดงออกไม่แตกต่างกัน

ดวงใจ กสานติกุล และคณะ (2529) ได้สำรวจนำร่องปัญหา^๕นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 102 โรงเรียน โดยให้อาจารย์แนะแนวเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าปัญหาของเด็กนักเรียนที่อาจารย์แนะแนวพบบ่อยที่สุดคือ ปัญหาครอบครัว รองลงมาคือปัญหาการเรียนและปัญหาความประพฤติ ได้แก่ ไม่รับผิดชอบ ไม่มีระเบียบ ฝ่าฝืนกฎระเบียบของโรงเรียน ไม่เคารพครู บุคจาหยาบค้าย ก้าวร้าว ลักขโมย และติดยาเสพติด

และอีก 2 ปีต่อมา ดวงใจ กสานติกุลและคณะ ได้จัดโครงการสัมมนาฝึกอบรมอาจารย์แนะแนวในการแนะแนววัยรุ่น แก่อาจารย์แนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร ในการวิจัยครั้งนี้ได้มีการเปรียบเทียบลักษณะของนักเรียนที่มารับบริการแนะแนว ในระยะเวลาดำเนินงานของโครงการ กับนักเรียนทั่วไป พบว่าสถานสภาพสมรสของบิดา มารดา ฐานะการเงินของครอบครัว ผู้ที่นักเรียนปรึกษาปัญหาส่วนตัวได้ การใช้เวลาว่างในวันหยุด งานอดิเรก ความต้องการประกอบอาชีพในอนาคต ความสนิทสนมกับเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์ในครอบครัว การเลี้ยงดูในครอบครัว พฤติกรรมของบิดา มารดาในครอบครัว สุขภาพของคนในครอบครัว ความรู้สึกต่อโรงเรียน ความรู้สึกต่ออาจารย์ การมีกิจกรรมกับเพื่อนสนิท ผลการเรียน การสนับสนุนของครอบครัวในเรื่องการเรียน แตกต่างกันในเด็กทั่วไปกับเด็กที่มารับบริการแนะแนว

สมทรง สุวรรณเลิศ และวันชัย ไชยสิทธิ์ (2532) ได้สำรวจปัญหาพฤติกรรมและปัญหาทางอารมณ์ในเด็กปกติ อายุ 6-11 ปี ตามทัศนะของพ่อแม่ผู้ปกครอง โดยเปรียบเทียบกับเด็กอเมริกัน โดยใช้แบบสอบถาม Thai Youth Checklist กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย

พ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กอายุ 6-11 ปี ซึ่งในการสุ่มเลือกให้เป็นตัวแทนของประชากรในแต่ละภาคของประเทศไทย พบว่าปัญหาที่มีคะแนนสูงสุด 10 อันดับแรกของเด็กไทย อายุ 6-11 ปี ครั้งหนึ่งเป็นปัญหาที่จัดอยู่ในแบบ Undercontrolled นอกจากนั้นผลการวิจัยยังแสดงว่า เด็กไทยและเด็กอเมริกัน มีปัญหาทางพฤติกรรมและปัญหาทางอารมณ์ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัญหาที่เด็กไทยมีคะแนนสูงกว่าเด็กอเมริกันเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับอาการทางด้านร่างกาย ซึ่งมีสาเหตุจากความเครียดด้านจิตใจและอารมณ์

สำหรับการวิจัยในต่างประเทศเกี่ยวกับความชุกของปัญหาพฤติกรรม มีดังนี้

จากการศึกษาของ Leslie (1974) ในเด็กอายุ 13-14 ปี จำนวน 198 คนที่ Blackburn เกี่ยวกับความผิดปกติทางจิต (Psychiatric disorder) ในด้านต่อไปนี้เป็น Neurotic, Conduct Mixed, Psychosis และ Habit โดยพบว่าความชุกของความผิดปกติทางจิตในเด็กชาย ร้อยละ 21 ในเด็กหญิง ร้อยละ 18 และได้หาความสัมพันธ์ของการสัมภาษณ์ปัญหาจากตัวเด็ก การให้พ่อแม่ตอบแบบสอบถาม พบว่าการวินิจฉัยว่าเด็กมีความผิดปกติทางจิตจากการสัมภาษณ์ มีความสัมพันธ์กับการที่พ่อแม่รายงานว่าเด็กมีปัญหาพฤติกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.001 และพบว่าการวินิจฉัยว่า เด็กมีความผิดปกติทางจิต จากการสัมภาษณ์ มีความสัมพันธ์กับการที่ครูรายงานว่าเด็กมีปัญหาพฤติกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

Rutter และคณะ (1974) ได้ศึกษาความผิดปกติทางจิต (Psychiatric disorder) ในเด็กอายุ 14-15 ปี ที่ Isle of Wight โดยการที่จะวินิจฉัยว่าเด็กคนใดมีความผิดปกติทางจิตนั้นมีขั้นตอนดังนี้ ขั้นแรกให้บิดา มารดาและครูเป็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเด็ก จำนวน 2,303 คน เพื่อแบ่งเด็กออกเป็น 2 กลุ่มคือเด็กที่ปกติ กับเด็กที่น่าจะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากปกติ แล้วทำการสุ่มเลือกเด็กกลุ่มแรกมา 200 คน และสุ่มเลือกเด็กกลุ่มที่ 2 มา 304 คน จากนั้นจิตแพทย์จะเป็นผู้สัมภาษณ์เด็ก โดยไม่ทราบว่าเป็นเด็กคนใดมาจากกลุ่มใด การสัมภาษณ์จะเกี่ยวกับการใช้เวลาว่างของเด็ก และแบบแผนการดำเนินชีวิตในครอบครัว สำหรับการทดสอบทางจิต (Psychological) จะประกอบด้วยการวัดระดับสติปัญญาโดยใช้แบบทดสอบ WISC การวัดความสามารถทางการอ่าน และความสามารถในวิชา คณิตศาสตร์ จากนั้นจิตแพทย์

จะชีกถามบิดาและครูเพิ่มเติมเพื่อเป็นข้อมูลในการวินิจฉัย จากการศึกษาพบว่า ความชุกของความผิดปกติทางจิตของเด็กชายพบร้อยละ 13.2 และของเด็กหญิงพบร้อยละ 12.5

จากการศึกษาของ Offord และคณะ (1987) เกี่ยวกับความผิดปกติทางจิต 4 ด้าน คือ Conduct disorder, Hyperactivity, Emotional disorder และ Somalization ในเด็กอายุ 4-16 ปี ในรัฐ ออนตาริโอ (Ontario) พบความชุกของความผิดปกติทางจิตของเด็กกลุ่มนี้ร้อยละ 18.1 โดยพบว่าความชุกของความผิดปกติทางจิตในเด็กที่อยู่ในเมืองสูงกว่าเด็กที่อยู่ในชนบททุกด้าน และพบว่าปัญหา Conduct disorder ในเด็กชายสูงกว่าในเด็กหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเด็กที่อายุมากกว่ามีความชุกของปัญหา Conduct disorder สูงกว่าเด็กที่มีอายุน้อยกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับปัญหา Hyperactivity พบว่าความชุกในเด็กชายสูงกว่าเด็กหญิง แต่เด็กที่อายุต่างกัน ความชุกของปัญหาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ สำหรับปัญหาทางอารมณ์ (Emotional disorder) พบว่าเด็กหญิงที่อายุ 12-16 ปี มีความชุกของปัญหาทางอารมณ์ต่ำกว่าเด็กหญิงที่อายุ 4-11 ปี แต่ในเด็กชาย ความชุกของปัญหาทางอารมณ์กลับสูงขึ้นในอายุเดียวกันสำหรับปัญหา Somatization ในเด็กหญิงมีความชุกของปัญหาสูงกว่าในเด็กชายอย่างมีนัยสำคัญ

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรม มีดังต่อไปนี้

Jones และคณะ (1988) ได้ศึกษาปัญหาพฤติกรรมในเด็กอายุ 6-16 ปี ที่มารับบริการที่ Primary Children's Medical Center แห่งหนึ่งในสหรัฐอเมริกา ระหว่างเดือนมิถุนายน 1983 - กรกฎาคม 1987 ด้วยปัญหาพฤติกรรมและอารมณ์ โดยใช้แบบสำรวจ Child Behavior Checklist ของ Achenbach เมื่อนำผลที่ได้ไปเปรียบเทียบกับผลการศึกษาเด็กในกลุ่มปกติและเด็กที่มารับบริการแผนผู้ป่วยนอก ผลการวิจัยพบว่า เด็กในกลุ่มปกติมีความสามารถทางสังคมสูงสุด รองลงมาคือเด็กที่มารับบริการแผนผู้ป่วยนอก และต่ำสุดคือในเด็กที่เป็นผู้ป่วยใน ส่วนคะแนนรวมของปัญหาพฤติกรรม และคะแนนปัญหาพฤติกรรม ในรูปแบบย่อย (Externalizing และ Internalizing) พบว่าสูงสุดในกลุ่มเด็กที่เป็นผู้ป่วยใน รองลงมา คือในกลุ่มผู้ป่วยนอก และต่ำสุดในกลุ่มเด็กปกติ.

William และคณะ 1989 ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อปัญหาพฤติกรรมและอารมณ์ในเด็กอายุ 11 ปี จำนวน 792 คน ที่ได้ลงทะเบียนไว้ใน Dunedin Multidisciplinary Health and Developmental Study ประเทศนิวซีแลนด์ ปัจจัยดังกล่าวประกอบด้วยความสามารถในการใช้ภาษาของมารดา อายุของมารดาขณะมีบุตรคนแรก การมีมารดาเพียงคนเดียวขณะที่เด็กเกิด การที่มารดามีภาวะซึมเศร้า สถานภาพสมรสของบิดา มารดา ดัชนีความสัมพันธ์ในครอบครัว ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว การหย่าร้างของบิดา มารดา ระดับความสามารถทางสติปัญญาของเด็ก การเปลี่ยนโรงเรียน และการย้ายบ้าน พบว่าการที่มารดามีภาวะซึมเศร้า และการมีมารดาเพียงคนเดียวขณะที่เด็กเกิด มีผลต่อปัญหาพฤติกรรมและอารมณ์ของเด็กมากที่สุด สำหรับเด็กที่มีสติปัญญาต่ำ โดยได้คะแนนจากแบบทดสอบ WISC-R น้อยกว่า 90 มี Internalizing problem Scores สูงสุด

และจากการศึกษาแบบ Longitudinal Study ของ Fitzgerald (1993) ที่รัฐมิชิแกน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นคนที่มีลมสุรา จนมีระดับอัลกอฮอล์ในเลือด 0.15% หรือสูงกว่าและมีปัญหาในชีวิตประจำวันจากการดื่มสุรา เปรียบเทียบกับคนที่ไม่ได้ดื่มสุรา และไม่ได้ใช้ยาเสพติดอื่น ๆ โดยควบคุมตัวแปรอื่น ๆ เช่น ระดับเศรษฐกิจ การศึกษา จำนวนปีที่แต่งงาน จำนวนสมาชิกในครอบครัวและระดับสติปัญญา ของกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเปรียบเทียบให้ใกล้เคียงกัน พบว่ากลุ่มตัวอย่างมี Antisocial Behaviour และภาวะซึมเศร้าที่สูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และบุตรของกลุ่มตัวอย่าง แสดงพฤติกรรมที่ไม่สามารถยับยั้งชั่งใจได้ (Impulsive) สูงกว่าบุตรของกลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและเมื่อวัดปัญหาพฤติกรรมในลักษณะต่าง ๆ พบว่าบุตรของกลุ่มตัวอย่างมีปัญหาพฤติกรรมลักษณะ Externalizing problem และ Internalizing problem ที่สูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นปัญหา Somatization เท่านั้น ที่คะแนนไม่แตกต่างกัน